

Møte i faggruppa for Verdensarvrådet: 11. februar 2015

Møtested: Storstuggu, Røros, 0930-1300

Sakliste:

Sak 05/15: Innkalling, sakliste, referat

- 1) Godkjenning av innkalling og sakliste
- 2) Godkjenning av referat 22. januar 2015

Sak 06/15: Handlingsprogram regional plan 2015-2017

Denne saken var oppe på møte i faggruppa 22. januar 2015. På dette møtet ble forslag til handlingsprogram gjennomgått og drøftet. Det samme ble gjort på møte i Verdensarvrådet 13. januar 2015.

I henhold til framdriftsplanen skal faggruppa på møte 22. januar innstille et endelig forslag til handlingsprogram for regional plan.

Forslag til

HANDLINGSPROGRAM 2015 – 2017

Regional plan for Røros bergstad og Circumferensen har som ambisjon å sette standard nasjonalt og internasjonalt for god kulturminne- og naturforvaltning, for vedlikehold og istandsetting av kulturminner, og i like stor grad sette standard for god formidling, næringsutvikling og en helhetlig samfunnsplanlegging i sårbare områder.

Kommunene i Circumferensen, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune, Sametinget, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Fylkesmannen i Hedmark, Direktoratet for naturforvaltning, Riksantikvaren og Miljøverndepartementet har sluttet seg til følgende intensjonserklæring:

- Målet for verdensarvnomineringen er å ta vare på Røros bergstad og Circumferensen med kulturminner og kulturlandskap for å vise hvorfor bergstaden ble etablert på dette stedet, og hvordan samfunnet fungerte og utviklet seg.
- Det historiske særpreget, kvaliteter og tradisjoner skal være grunnlag og bærende kraft for næringsutvikling, samfunnsutvikling, kulturaktiviteter og gode levekår.
- Bergstaden skal holdes i hevd som levende bysamfunn uten at de spesielle kvalitetene forringes.
- Kulturlandskapene, både de industrielle, agrare og samiske, skal holdes i hevd og være grunnlaget for levende bygder.
- Røros og Circumferensen skal forvaltes etter gjeldende nasjonal lovgivning. Norges mål for verdenarvstedene er at de skal være eksempler på "beste praksis" innen kulturminne- og naturforvaltning og innen formidling av verdensarvverdiene.

Gjennom 2-års handlingsprogram som rulleres årlig, legges det opp til oppfølging av strategiene i regionplanen. Handlingsprogrammet vil vise både fellestiltak og tiltak i enkeltkommuner.

1 FORVALTNING

Utvidelse Uthusprosjektet

FELLESTILTAK 2015

Utgangspunktet for Uthusprosjektet var eldre uthus innenfor vernesona i Røros bergstad. Gradvis har det blitt åpnet opp for også å inkludere bygninger utenfor det gamle sentrum. Med utvidelsen av verdensarvområdet er det åpnet opp fra Riksantikvarens side til å utvide Uthusprosjektet til å omfatte hele Cirkumferensen. I 2013 ble det gitt kr. 500 000,- fra Riksantikvaren til registrering av uthus i Cirkumferensen med tanke på utvidelse av Uthusprosjektet. Så langt er det registrert 253 bygninger i Tolga, 454 bygninger i Os, 10 i Engerdal 66 i Holtålen og 972 i Røros. Det gjenstår blant annet å få registreringene inn på skjema. Videre er det laget avtaler om et pilotprosjekt i hver kommune. Det første prosjektet er allerede ferdigstilt (Holtålen), mens de øvrige vil bli ferdigstilt utover våren og sommeren 2015. I 2015 vil hver kommune bli kontaktet for å starte en prosess med å lage en avtale om videre deltagelse i Uthusprosjektet.

ANSVAR: Røros kommune
I SAMARBEID MED: Øvrige kommuner
FINANSIERING: Riksantikvaren post 72.9(65 %), kommune(15 %) og eier (20 %)

Forurensning i Nordgruvefeltet

RØROS KOMMUNE 2015-2016

Formålet med prosjektet er å hindre videre forurensningen av Litjfjellsjøen i Nordgruveområdet. Dette skal gjøres ved å lede den forurensede avrenninga i ei vassrenne fra 1700-tallet, forbi Litjfjellsjøen og ned i Orvsjøen – som allerede er sterkt forurenset og død hva angår dyreliv. For å kunne gjøre dette må vassrenna settes i stand. Parallelt med dette/ i etterkant av, prosjektet vil det bli drevet forskning på hvilke virkninger tiltaket med å flytte forurensning har på naturen og miljøet i området og virkningen på vannkvaliteten og dyrelivet i Litjfjellsjøen.

Tiltaket er beregnet til å ha en total kostnad på kr. 1 290 500,- og skal gjennomføres over 2 år, med en kostnad på kr. 672 000,- pr. år. Riksantikvaren har gitt et tilskudd på kr. 286 000 til prosjektet. Miljødirektoratet har gitt et tilskudd på kr. 200 000,-, mens Direktoratet for Mineralforvaltning har avslått søknad om tilskudd. Dette innebærer at første (og andre del) av prosjektet ikke er fullfinansiert. Som en følge av dette er det søkt Riksantikvaren om ytterligere kr 264 000 for å kunne sette i gang med første del av prosjektet. I 2014 ble hele renna ryddet for vegetasjon av elever fra Røros vgs. Det er videre etablert kontakt med forskningsinstitusjoner med tanke på framtidig forskning på det biologiske livet i Litjfjellsjøen.

ANSVAR: Røros kommune
I SAMARBEID MED: Grunneiere, offentlig forvaltning og forskningsinstitusjoner
FINANSIERING: Røros kommune, samt at det søkes midler fra aktuelle offentlige instanser

Muggruva

HOLTÅLEN KOMMUNE 2015-2017

En ønsker å formidle historien for plassen. Det lages en formidlingsplan som bl.a kan danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring. Sentrale spørsmål er: Hvilken modell skal en arbeide etter? Hvor skal "lista legges"? Hva skal formidles? Viktig å lage en plan som viser hva som skal formidles og hvordan. Planen blir viktig for å skaffe finansiering til gjennomføring.

ANSVAR: Holtålen kommune

I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator, Rørosmuseum og Statskog.

FINANSIERING: Verdensarvmidler og midler fra Sør-Trøndelag fylkeskommune

Dokumentasjon og sikring av ruinene etter Dragås smeltehytte/ Eidet

HOLTÅLEN KOMMUNE 2015-2017

Det utarbeides en skjøtselsplan for områdene. Planen danner grunnlaget for et mulig årlig tilskudd (verdensarvmidler) til skjøtsel av områdene. En ønsker å formidle historien for begge plassene. Det lages en formidlingsplan som bl.a kan danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring.

Spesifikk for Dragås smeltehytte:

Ruinene etter Dragås smeltehytte og røstplassen ble avdekket av flom i august 2011. Ukjente konstruksjoner kom til syne. Dokumentasjon, registrering og kartlegging, samt undersøkelser av stratigrafien i avdekte massenesnitt. Eksterne personer engasjeres til dette.

ANSVAR: Holtålen kommune

I SAMARBEID MED: Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator, Rørosmuseum og Statskog.

FINANSIERING: Verdensarvmidler og midler fra Sør-Trøndelag fylkeskommune

«Rødbrakka» Bjørgåsen

KILLINGDAL FJELLSTUE I SAMARBEID MED HOLTÅLEN KOMMUNE

Ta vare på gruveutstyret/materiellet i «Rødbrakka» og formidle historien om plassen og utstyret. Det utarbeides en plan for hvordan en skal presentere utstyret/materiellet og formidle historien. Planen vil danne grunnlag for å søke om midler til gjennomføring.

ANSVAR: Killingdal fjellstue i samarbeid med Holtålen kommune.

I SAMARBEID MED: Næringsliv, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros kommune, verdensarvkoordinator og Rørosmuseum.

FINANSIERING: Privat kapital + offentlige tilskuddsordninger/støtte

Reguleringsplan Femundhytten

ENGERDAL KOMMUNE 2015-2017

Parallelt med fredningssak planlegges både en driftsplan og reguleringsplan. Driftsplanen skal legge til rette for videre drift av stedet, med utgangspunkt i drivers ambisjoner og rammebetingelser og muligheter gitt av verdensarvstatusen. Reguleringsplan skal sikre en lovforankring for arealbruk, for å sikre kulturminner, almennhetens tilgang, og næringsgrunnlaget.

1. Plan for drift av stedet og bruk av arealene.

ANSVAR:	Engerdal kommune
I SAMARBEID MED:	Hedmark fylkeskommune, Femundshytten, øvrige grunneiere
FINANSIERING:	Femundshytten, Engerdal kommune (arbeidstid)
2	Utarbeide reguleringsplan ihht Pbl.
ANSVAR:	Engerdal kommune
I SAMARBEID MED:	Riksantikvaren, Hedmark fylkeskommune i forhold til reguleringsplan i forb. med fredningsarbeidet, og med pågående kommuneplanarbeidet, Femundshytten, øvrige grunneiere.
FINANSIERING:	Søke eksternt tilskudd??

Registrering, restaurering og skjøtsel av gamle tørrmurer

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Det er gjennom tidene brukt mye naturstein til muring av terrasser, avgrensninger i terrenget, fjøsbygg m.m. , noe som er typisk for Tolga.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING: SMIL-midler 151 000, Tolga kommune 150 000, Eksterne tilskudd 150 000.

Kartlegging av køltomtene fra kobberverkstida

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Køltilvirkning ga sysselsetting til svært mange i bergverkstida. Nye bygder som Hodalen, Holøydalen og Øversjødalen skyldes i stor grad denne virksomheten. Sammen med utbytte av gårdsdriften ga det en brukbar levevei i den tida.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

Kartlegging av gamle ferdssveier

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Transportvirksomheten var formidabel i bergverkstida. Nesten hver eneste gard i nåværende Tolga kommune var involvert i verkstransport. Kølforbruket var enormt (32 000 hestlass i 1746). Malm og røstved skulle fraktes til hyttene, settved til gruvene og tømmer til verkets bygninger m.m. Dessuten måtte store mengder levnettsmidler hentes i Trondheim og andre steder.

All tungtrafikk gikk om vinteren med hest/okse og slede. Det ble kjørt etter vassdrag fra Røros, så her var behovet for overnatting stort.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

Forvaltning etterreformatorsk arkeologi, Røros bergstad

FELLESTILTAK 2015 (prøveprosjekt som tar sikte på permanent ordning)

Ved nødvendige gravearbeider (strøm/tele/VVS/drenering etc.) innenfor den historiske bebyggelsen i bergstaden må det vurderes om det aktuelle tiltaket kan komme i berøring med bevarte kulturlag eller andre arkeologiske strukturer under markoverflaten. I så fall overvåkes arbeidene av arkeolog og eventuelle kulturminner dokumenteres. Som et prøveprosjekt for 2015 kan det anslås et arbeidsomfang på i størrelsesorden 1 ukeverk i felt og 2 dagsverk til etterarbeid.

ANSVAR: Sør-Trøndelag fylkeskommune

I SAMARBEID MED: Røros kommune

FINANSIERING: Riksantikvaren, med egeninnsats fra fylkeskommune og kommune

Til inndekning av dette foreslås følgende budsjett:

40 timer feltarbeid/kjøring á kr 750:	30 000,-
15 timer etterarbeid á kr 550:	8 250,-
Sum:	38 250,-

2 KUNNSKAP

Kobberverkets betydning for samiske levekår

FELLESTILTAK 2015

Det har vært lite fokus på bergverkvirksomhetens innvirkning på samisk liv og virke i Circumferensen. Reindrifta som er en samisk hovednæring har vært under endring over tid. Spørsmålene som stilles er hvordan endringer reindrifta har skjedd i forhold til konjunktorene i bergverkets virksomhet. Rørosmuseet har søkt og fått prosjektfinansiert et flerårig prosjekt gjennom Reindriftens utviklingsfond: «Søk i arkiv og ny innsikt i dokumenter etter møter mellom samer og bergverkssamfunn i rørossamisk område. Et pilotprosjekt» Prosjektet inneholder en gjennomgang av utvalgte serier av bergverksarkivene, med fokus på møter mellom samer og bergverkssamfunn. Prosjektet startet i 2013 og er videreført i 2014. Prosjektet avsluttes i løpet av 2015, evt videreføring vil være avhengig av prosjektets resultater.

ANSVAR: Rørosmuseet

I SAMARBEID MED: Reinsamelagene i Sør-Trøndelag/ Hedmark

FINANSIERING: Reindriftens utviklingsfond 470.000,-, Rørosmuseet 50.000,-

Sikring og ivaretagelse av arkivet etter handelshuset Engzelius

RØROSMUSEET 2015-2017

Dette arkivet består av innbundne dagbøker, kassebøker, regnskap, kopibøker og korrespondanse m.m. av stor historisk verdi. Arkivet går helt tilbake til ca. 1820 og inneholder svært viktig dokumentasjon på regionens handelshistorie.

Arkivet er beregnet til mellom 40 og 50 hyllemeter. Arkivet har vært oppbevart relativt fuktig og deler kan gå tapt dersom det ikke blir sikret relativt raskt. Materialet må avfuktes og muggsaneres. Deretter bør det ordnes og katalogiseres, og tilrettelegges for formidling.

Kostnad: ca 500.000,- av dette 300.000 til avfukting og muggsanering.

ANSVAR: Rørosmuseet

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING: Prosjektet Natur, kultur mat og formidling hat bevilget til sammen kr 105.000,- til prosjektet, 260.000 er omsøkt til Stiftelsen UNI.

3 Formidling

Grafisk profil og skilting

FELLESTILTAK 2015

Logo: Det foreslås at det utarbeides en egen logo for verdensarv Røros bergstad og Circumferensen. Den kan brukes friere enn UNESCOs verdensarvlogo, også i kommersiell sammenheng, og gjerne i sammenheng med UNESCOs for å markere hvilken verdensarv det er snakk om. Alt som utgår fra Verdensarvrådet og all skilting bør være merket med denne logoen.

Grafisk profil: Logoen bør inngå i grafisk profil for brosjyrer, brev etc.

ANSVAR: Verdensarvrådet/ sekretariatet

FINANSIERING: Ordinær drift/ tilskudd fra RA (Noe er allerede avsatt)

Skilting: Det er behov for enhetlig skilting med innenfor hele området. Nedenfor listes de typene skilting som kan være aktuelle.

Delprosjekt 1) Vegvesenskiilt og vegvesenets opplysningstavler.

Plan for skilting er ferdig.

Delprosjekt 2) Opplysningsskiilt ved viktige kulturmiljøer i Circ.. ved gruveområder, smeltehytter med mer.

Praktisk del av Fase 1 gjennomført. Tre skilt i Storwartzområdet, to ved Femundshytta og ett ved Vinterleden er ferdig. Planarbeid for fase 2 gjenstår, blir gjennomført i 2015.

Prosjektet er i Storwartzområdet koordinert med prosjektet «Formidling av verdiene i og kunnskapen om verdensarven og kulturarven»

Ansvar: Rørosmuseet, i samarbeid med Riksantikvaren og kommunene

Finansiering:

650.000,- Riksantikvaren –fase 1. (400.000 gitt til Rørosmuseet, 100.000,- til Vinterveien V/Os kommune, og 150.000 i fellesmidler v/ Tolga kommune
Videreføring: Søkt Riksantikvaren om kr 250.000 for videreføring i 2015 (fortsettelse i øvrige områder).

3)Merking av ferdselsveier. Førsteprioritet vintervegen fra Tufsingdal til Røros.

4)Veivisere frem til viktige kulturmiljøer

5) Offisiell bronseplakett som avdukes ved en spesiell anledning.

Arbeidet med skilting er allerede startet med nedsettelse av arbeidsgruppe. Det er besluttet å ta utgangspunkt i Rørosmuseets skilt.

ANSVAR: Verdensarvrådet.
I SAMARBEID MED: Sekretariatet, Rørosmuseet, kommunene, fylkeskommunene og Riksantikvaren.

Formidling av verdiene i og kunnskapen om verdensarven og kulturarven

FELLESTILTAK 2015

Formidlingen av verdensarven blir i stadig større grad digital. Røros gjorde et løft i 2005, med www.verdensarvenroros.no, et samarbeid mellom Røros kommune v/ biblioteket, Sør-Trøndelag fylkesbibliotek og Rørosmuseet. Etter utvidelsen av verdensarvområdet er har utfordringene innen både dokumentasjon og formidling blitt mye større, samtidig som den tekniske utviklingen med mobile enheter gir nye muligheter.

Delprosjektet har etablert formidlingsdatabase for kulturminner gjennom den nasjonale «kulturpunkt»-løsningen, se www.kulturpunkt.org. 84 kulturpunkter er beskrevet med tekst og bilder, trespråklig (norsk, engelsk og tysk). QR-kode-skilt for tilgang er satt ut på punktene. Prosjektet avsluttes i 2015.

Videreføring: Det er ønskelig å videreutvikle løsningen til øvrige områder i Circumferensen, dette forutsetter ny finansiering.

ANSVAR: Rørosmuseet, Røros kommune
I SAMARBEID MED: Riksantikvaren,
FINANSIERING: Del som er i arbeid: Røros kommune, Fylkesmannens skjønnsmidler.
Videre finansiering: uavklart

Verdensarvverdier som utviklingsgrunnlag

FELLESTILTAK 2015-2017

Mål

Styrke eierskapet til verdensarvverdiene i kommunene innenfor verdensarvområdet.

Prosjektet skal:

- 1) Etablere et grunnlag for et kompetanseprogram for å styrke eierskapet og forankring ved å:
 - Utarbeide og tilgjengeliggjøre en oversikt over verdensarvverdiene.
 - Utarbeide en oversikt over involverte instanser, organisasjoner, og aktører i verdensarvarbeidet.
 - Utarbeide oversikt over pågående prosjekter med relevans for verdensarvverdiene.
- 2) Utarbeide et skoleprogram som går inn i alle klasser fra 1. til 10. hvor verdensarvområdets natur- og kulturverdier blir innarbeidet i læringsmålene
 - Naturgrunnlaget
 - Kobberverkets virksomhet
 - Samvirke og konkurranse om ressursene
- 3) Gjøre kunnskap om verdensarven mer tilgjengelig for regionens befolkning:
 - Omarbeide og utvide nettstedet verdensarvenroros.no, til en kunnskapsressurs for det nye verdensarvområdet.
 - Prosess i kommunene, med særlig fokus på politikere og kommunal administrasjon.
- 4) Forstå både egen verdensarv og andres verdensarv bedre, gjennomsamarbeid med andre verdensarvsteder i Europa med lignende problemstillinger:
 - Utvikle et internasjonalt samarbeid, i første omgang med Falun og Goslar, Rammelsberg og Hartz, med fokus på pedagogisk tilnærming og verdensarven som utviklingsplattform.

ANSVAR: Verdensarvkoordinator,
I SAMARBEID MED: Rørosmuseet, Nordøsterdalsmuseet, kommunene
FINANSIERING: Omsøkt500.000 fra Fylkesmannen i Hedmark for 2015

Brosjyre for Femundshytten

ENGERDAL KOMMUNE 2012

Informasjon om stedet, historien, besøksmuligheter. Utformes etter samordnet grafisk profil.

ANSVAR: Engerdal kommune
I SAMARBEID MED: Femundshytten
FINANSIERING: Riksantikvaren, Fylkeskommune

Fullføring av «Fossparken» og etablering av et informasjonspunkt rettet mot verdensarven

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Ved fossen i elva Tolga ble en av kobberverkets viktigste smeltehytter anlagt. Her var ingen fast bosetting fra før, men på kort tid utviklet det seg et lite bysamfunn, slik som på Røros. Kobberverket la til rette med bebyggelse langs to gateløp. Dette preger bebyggelsen fortsatt. Deler av slagghaugene er nå bebygde, men en kan fortsatt se tippskråningene ned mot elva.

Smeltevirksomheten på Tolga varte i mer enn 200 år. Da det ble slutt på driften, ble verksbygningene revet. Senere har Tolga kommune anlagt park innunder fossen, «Fossparken», der det er plassert skulpturer som skal symbolisere den tidligere virksomheten. Dette er allerede en naturlig møteplass i mange sammenhenger. Her ved Malmplassen og Fossparken møtes fylkesvegene 30 og 26. Reisende fra sør (30) og delvis fra øst (26) får her sitt første møte med verdensarven Røros bergstad og Cirkumferensen.

Det er derfor naturlig å legge til rette for et informasjonspunkt her på gamle «Tolgen hytteplass».

Det lokale verdensarvrådet på Tolga har utarbeidet planer for å fullføre tiltakene ved fossen (350 000 eks. mva.), og dessuten lagt planer for å sette i stand den gamle kraftstasjonen (bygd i 1913) til historisk informasjon/ et museum (700 000-11 000 000 eks. mva.) Driften av et museum vil i tillegg kreve noe bemanning i turistsesongen. Tolga kommunestyre har imidlertid vedtatt å rive kraftstasjonsbygningen, og i stedet lage et enklere info-opplegg på denne tomten (700 000 eks. mva.) der det ikke vil være behov for noe bemanning.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING: Tolga kommune 800 000,- Eksterne tilskudd 250 000,-.

Utarbeiding av informasjon, informasjonsbrosjyrer og skilting for Tolgen Hytteplass

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Målgruppa kan være turister, men også bygdefolk, og ikke minst den oppvoksende slekt. Det er viktig at informasjonen tilpasses ulike målgrupper enten den er skriftlig eller muntlig. Norsk, engelsk og tysk bør være en selvfølge.

Det er å håpe på at en gjennom disse oppleggene greier å nå mye av bygdefolket slik at de etter hvert får en forståelse og respekt for verdiene. Lykkes det vil en i neste omgang ha mange ambassadører for verdensarven. Barnehager og skolebarn er svært viktig å ha kontakt med. Når ungdom reiser ut, har de kanskje med seg en ballast fra et bra og spennende lokalsamfunn; en identitet som frister dem tilbake til hjemstedet.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

Hyttarbeider, kølbrenner, gardbruker og ferdselsbonde

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

For å berge seg og familien gjennom skiftende tider og i en barsk natur, lærte de som bodde her seg til å drive med mange virksomheter.

ANSVAR: Tolga kommune

I SAMARBEID MED:

FINANSIERING:

4 NÆRING

«Tolga dyrker måltidet» - Ta vare på og videreutvikle lokale tradisjoner innen mat, musikk og kultur

TOLGA KOMMUNE 2015-2017

Ta vare på og videreutvikle lokale tradisjoner innen mat, musikk og kultur.

ANSVAR: Tolga kommune

Femund II –verneverdig fartøy

FELLESTILTAK 2015-2017

Opprustning/ vedlikehold av brygger, vedlikehold av fartøy.

ANSVARLIG: AS Femund

I SAMARBEID MED: Riksantikvaren, Fylkeskommunene

FINANSIERING: Riksantikvaren, Kulturminnefondet, fylkeskommunene, egen

Sak 07/15: Verdensarvsenter

Se skisse for videre prosess.

Sak 08/15: Eventuelt